MUZEUL DE ISTORIE DIN CLUJ LA 110 ANI

GEORGE PROTOPOPESCU

Colecţia preistorică a vechiului muzeu din Cluj (perioada dinaintea primului război mondial).

Cu o pondere mereu crescînd în actualitate, muzeele şi-au cucerit un binemeritat loc ca foruri de înaltă ţinută ştiinţifică şi culturală.

Vehiculînd pe un complex de coordonate, muzeele îşi exercită astăzi din plin rolul lor de educator colectiv, aducînd o importantă contribuţie la procesul de creştere continuă a conştiinţei socialiste a maselor.

Între marile muzee de istorie ale României socialiste se numără şi Muzeul de istorie a Transilvaniei din Cluj.

Adăpostind veritabile comori ale trecutului transilvănean, muzeul clujean prezintă astăzi, în numeroasele sale săli, într-o optică muzeografică modernă, istoria zbuciumată a Transilvaniei în interdependenţa sa logică cu a celorlalte provincii româneşti.

„*Crearea Muzeului de istorie din Cluj... a fost plinirea unei îndelung simţite dorinţe a tuturor oamenilor muncii şi a istoricilor clujeni*“ sublinia cunoscutul istoric, acad. C. Daicoviciu — directorul muzeului — cu ocazia reprofilării aces-

https://biblioteca-digitala.ro

tuia în 1963, de la arheologie la complexitatea: paleolitic — epoca socialistă [1].

Ca orice for de știință și cultură, chiar dacă profilul său contemporan marchează esențiale schimbări calitative și cantitative, muzeul clujean are o tradiție cu care se mîndrește.

Ideea înființării unui mare muzeu transilvănean a luat naștere cu aproape un veac înainte de constituirea acestuia [2]. Lupta pentru transpunerea în viață a acestui deziderat a început în Dieta ardeleană din anii 1841—1842, prin proiectul de lege propus de Iosif și Samuil Kovàry face o nouă propunere pentru înființarea muzeului, însă pe cale particulară, în cadrul unei asociații, și de data aceasta fără succes [3].

În 1856, un mare om de cultură ardelean, contele Emeric Mikó trece la acțiune, donînd vila sa cu un parc de 9 iugăre pentru muzeul ce urma a se înființa. Această inițiativă salutară a fost urmată de alte donații. Abia în august 1859 se hotărăște și guvernul habsburgic de la Viena să aprobe statutele. Ședința de constituire s-a ținut la 23 noiembrie 1859, cînd, de fapt, s-a semnat — acum 110 ani — actul

Aspect din expoziția de bază a secției de istorie medie din Muzeul de istorie a Transilvaniei (Cluj, 1969).

Kemeny, care prevedea pentru realizarea muzeului suma de 100 000 florini. Cu toată opoziția unor deputați, Dieta a fost de acord, dar rezolvarea favorabilă a cauzei muzeului nu a fost sancționată, cu toată încercarea Dietei din 1847 de a reveni asupra acestei chestiuni.

Problema este reluată în 1852, cînd Ladislau de naștere al actualului muzeu clujean [4].

Începuturi modeste, colecții modeste care abia „umpleau" două camere. Despre aplicarea unor principii muzeistice în domeniul organizării muzeului nici nu putea fi vorba. În luptă continuă cu greutățile financiare, fără un sprijin din partea statului habsburgic, muzeul se dezvoltă totuși, mărindu-și colecțiile și creindu-și

[1] C. Daicoviciu, *Cuvînt înainte*, în „Acta Musei Napocensis", vol. I/1964, p. V.
[2] Coriolan Petranu, *Muzeele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, București, 1922, p. 51.
[3] Coriolan Petranu, *op. cit.*, p. 51.
[4] Coriolan Petranu, *op. cit.*, p. 52.

https://biblioteca-digitala.ro

după 1860 și o bibliotecă proprie. Muzeul cuprindea inițial 15 439 de cărți, 1 083 manuscrise, 4 707 monede, 10 092 antichități și obiecte din domeniul istoriei naturale.

În 1872 se înființează Universitatea din Cluj, statul încheind un contract cu Societatea muzeului, prin care se angajează a se îngriji de local și de personalul necesar colecțiilor, a căror utilizare o plătește muzeului cu 5 000 florini anual. De altfel, în 1874, secția arheologică a muzeului se mută la Universitate în cinci camere, iar biblioteca în clădirea Arhivelor Statului [5].

Îndelungata și intensa activitate de săpături și explorări arheologice, de achiziții și donații, a îmbogățit considerabil colecțiile din expozițiile muzeului precum și depozitele sale științifice (cca 120 000 obiecte inventariate).

Datorită sprijinului material continuu din partea Statului și a neobositei activități a lucrătorilor săi, în anii de după Eliberare și mai ales în ultimul deceniu, muzeul clujean, preluînd vechi tradiții, s-a reafirmat ca un important centru de cercetare științifică a istoriei Transilvaniei și ca o instituție cunoscută

Vedere de ansamblu a expoziției de bază a secției de istorie modernă din Muzeul de istorie a Transilvaniei (Cluj, 1969).

În acele condiții, muzeul avea un profil combinat — piese de arheologie, tablouri, etnografie, științele naturii etc.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, activitatea muzeului nu este încă la înălțimea cerințelor vremii, cu toate strădaniile unor cunoscuți oameni de știință și cultură, cum au fost N. Iorga, V. Pârvan, Ion Andrieșescu, G. Munteanu, G. Murnu, I. Moisil, Gr. Antipa, Emil Racoviță, G. Vîlsan, Ion Borcea, László Ferencz, Herepei János etc.

Dezvoltarea muzeelor a luat un avînd deosebit numai după actul istoric din august 1944 [6].

de educare cultural-ideologică a maselor largi de vizitatori, din țară și străinătate, care îi trec pragul.

Reușind în ultimii ani să se dezvolte într-un ritm rapid, Muzeul de istorie a Transilvaniei din Cluj prezintă astăzi o expoziție de bază continuă și completă, oglindind veridic istoria zbuciumată a poporului nostru din teritoriile intracarpatice, de la paleolitic pînă la Unirea Transilvaniei cu România — Formarea statului național român unitar (1 decembrie 1918). Adăugăm la acestea lapidariul roman, cel de artă feudală și frumoasa colecție de istorie a farmaciei.

Între colecțiile sale, se găsesc materiale deosebit de importante din care vom enumera cîteva. Astfel: materialele paleolitice provenite din

[5] Coriolan Petranu, *op. cit.*, p. 52.

[6] P. Bunta, G. Protopopescu, *Muzeele din Transilvania în perioada desăvîrșirii statului național român*, în „Revista Muzeelor", 1/1969, p. 39–42.

https://biblioteca-digitala.ro

peștera de la Cioclovina sau cele aparținînd culturilor neolitice Turdaș, Ariușd; marele depozit de bronzuri de la Uioara; impresionantul material din cetățile dacice din munții Orăștiei; vasul de cult dacic cu inscripția „Decebalus per Scorilo"; ceramica pictată dacică; argintăria dacică; atelierele de fierărie dacice de la Costești; cimitirul dacic de incinerație de la Soporu de Cîmpie; diplome militare și tăblițe cerate; diverse materiale provenind de la construcțiile militare și civile grupate în tegulariul roman; bogata colecție a lapidariului roman care cuprinde inscripții religioase, publice, altare votive, diferite monumente funerare, statui etc. De asemenea, în lapidariul de artă feudală se găsesc piese arhitectonice și monumente funerare transilvănene din faza romanică, gotică, Renaștere și baroc. Se mai găsesc diferite materiale provenite din așezările fortificate de la începuturile feudalismului (Morești, Noșlac și Dăbîca); bogata colecție de arme feudale (paloșe și spade din sec. X—XIII, paloșe pentru decapitat de la Cluj, Ocna Sibiului și Sic, arme orientale și poloneze, sabia cu inscripție atribuită lui Cloșca, tunul datat din 1593 — epoca lui Mihai Viteazu etc.). Subliniem de asemenea uneltele meșteșugărești și diferitele obiecte privind organizarea și viața internă a breslelor din sec. XVI—XVIII (sigilii, convocatoare, table și lăzi de breaslă etc.); unelte agricole din sec. XVI—XIX, exponate privind mineritul transilvănean; colecția de stampe, gravuri și hărți medievale din sec. XVI—XVIII; o minunată colecție de icoane pictate pe sticlă, specific transilvănene; tiparnița datînd dn 1676[1]; materiale privind arta militară românească (hărțile unor campanii, schițele unor bătălii, stampe ale unor cetăți etc.)[2]; unelte de producție, arme, documente din perioada revoluției de la 1848 din Transilvania, tunul de lemn din tabăra lui Avram Iancu denumit „Decebal", fluierul și pipa aparținînd lui Avram Iancu și confecționate de el; unelte de producție din perioada modernă, aparate de transmisiune cu fir; monede, documente originale din perioada mișcării memorandiste; exemplare originale din presa muncitorească, lucrări etc.; arme, decorații, fotografii, ziare și documente originale din perioada primului război mondial și a Unirii Transilvaniei cu România[3].

Activitatea muzeului transilvănean este centrată pe trei mari direcții și anume: în primul rînd, îmbunătățirea expozițiilor de bază, organizarea colecțiilor științifice din depozite, pentru fiecare perioadă istorică și formarea expoziției de bază oglindind dezvoltarea artei militare transilvănene, în incinta cunoscutei construcții medievale clujene — Bastionul Croitorilor; în al doilea rînd, activitatea de cercetare științifică în scopul clarificării unor probleme cu cea mai mare pondere pentru istoria Transilvaniei și a țării noastre în general; în al treilea rînd, se duce o acțiune susținută, folosindu-se cele mai bune metode, pentru popularizarea valorilor de cultură ale muzeului.

Rezultatele acestei bogate activități științifice-culturale sînt prezentate în publicația muzeului „Acta Musei Napocensis", din care au apărut deja cinci volume, profilată pe un conținut complex, de la istoria străveche pînă la cea contemporană, incluzînd și multe aspecte muzeografice reieșite din experiența acumulată de lucrătorii noștri pe parcursul constituirii expozițiilor de bază, depozitelor științifice și desfășurării activității cultural-educative. De asemenea, muzeografii noștri participă consecvent la diferitele sesiuni științifice pe plan local și național. Sînt prezenți cu materiale substanțiale în multe alte reviste și publicații cu caracter științific sau popularizator.

Muzeul clujean a devenit astăzi o prezență activă în viața științifică și culturală nu numai a Clujului, ci și a întregii Transilvanii. Aceasta constituie un merit deosebit al tînărului și talentatului său colectiv, al conducerii sale în frunte cu acad. C. Daicoviciu.

În acest context se poate aprecia reala valoare a marii diferențe ce există astăzi între muzeul din trecut — de acum un veac — care, cu toate strădaniile unor intelectuali de valoare, oglindea politica culturală habsburgică ce subestima sau ignora tradițiile cultural-istorice ale popoarelor din monarhie și în special ale românilor, sau din perioada interbelică cînd muzeul era o instituție aproape uitată — și perioada ultimului pătrar de veac, cînd muzeul, larg sprijinit de organele de partid și de stat, a luat o dezvoltare deosebită din punct de vedere al fondurilor muzeistice, al organizării, al încadrării și implicit al rolului ce îl joacă în societatea contemporană.

Atenția deosebită și grija profundă pe care partidul și statul nostru o acordă marelui muzeu transilvănean își găsește expresia cea mai grăitoare în vizita făcută la 12 iulie 1969 de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al C. C. al P.C.R., președintele Consiliului de Stat, care a notat în cartea de onoare a muzeului următoarele: *„Calde felicitări colectivului muzeului pentru grija și pasiunea cu care pune în valoare luminoasele vestigii ale civilizației și culturii înflorite de-a lungul secolelor pe pămîntul patriei noastre, ale unui glorios trecut de luptă"*[4]. Cuvinte calde, linii directoare, jalonarea pe mai departe a unui drum care solicită pasiune, dăruire, întreaga potență științifică a lucrătorilor muzeului, acesta este viitorul muzeului.

În peisajul citadin al Clujului socialist, Muzeul de istorie a Transilvaniei și-a cucerit locul la care îi dau dreptul tradițiile sale de peste un veac, împlinite în anii României socialiste.

[1] G. Protopopescu, C. Pop, *Muzeul de istoria din Cluj*, în „Revista Muzeelor", 3/1964, p. 240—242.

[2] G. Protopopescu, *Vestigii ale tradițiilor militare românești în Muzeul de istorie Cluj*, în „Acta Musei Napocensis", vol. V/1968, p. 559—570.

[3] Mulțumesc și pe această cale colectivului secției de istorie modernă a muzeului (A. Ardos, N. Cordoș, E. Glodariu, M. Mirel și S. Polverejan) pentru binevoitoarele informații furnizate.

https://biblioteca-digitala.ro